
PREDAREA LIMBILOR ÎN ȘCOALĂ

LIMBA ROMÂNĂ ÎN NOILE PROGRAME ȘCOLARE

DE

EMIL BOLDAN

În cadrul revoluției culturale inițiate în țara noastră de Partidul clasei muncitoare, după preluarea puterii de către aceasta, problema însușirii formelor corecte ale limbii noastre de către masele largi ale poporului, problema formării deprinderii de exprimare clară și precisă, problema însușirii moștenirii noastre literare progresiste, ca și a celei nou apărute, impuneau reorganizarea și îmbunătățirea predării limbii române în școli. Acest lucru a căutat să-l realizeze, și l-a realizat în parte reforma învățământului din 1948. Astfel, a fost mărit numărul orelor de limba română în fiecare clasă. S'au alcătuit noi instrucțiuni și programe, care au contribuit la o orientare mai justă a cadrelor didactice de specialitate, în ceea ce privește predarea limbii române în școlile noastre de toate gradele de învățământ. Au apărut primele manuale unice întocmite pe o bază științifică. Cadrelor didactice li s'a dat posibilitatea să se recalifice prin cursurile I.C.D., înființate în anul 1948. În cercurile pedagogice, a început să se discute problema îmbunătățirii metodelor de predare, a alcătuirii mai juste a planurilor de lecții.

Cu toate lipsurile încă existente, se făcuse, totuși, un mare pas înainte în acest domeniu, față de situația de până atunci.

Diferitele concepții idealiste susținute de clasele exploatare, dușmane ale culturii poporului și dominante în lingvistica românească din perioada dictaturii burghezo-moșierești, își strecuraseră influența lor nefastă, nu numai în cursurile universitare ale vremii, dar și în mentalitatea cadrelor didactice din învățământul inferior în programele și manualele tuturor gradelor de învățământ burghez. Propaganda reacționară, mistică și șovină, cu care școala burghezo-moșierească otrăvise mințile elevilor, își găsea loc de frunte în aceste programe și manuale. Ea mergea mână în mână cu un puternic dispreț față de studierea aprofundată și continuă a limbii în școală, față de studiul gramaticii, a cărei importanță deosebită a fost cu intenție minimalizată.

Obiectul și funcțiunile gramaticii erau desconsiderate sau ignorate. Oficialitatea vremii socotea că « învățarea » gramaticii — în mod formal, abstract, rupt de viață, cu definiții rigide — până cel mult prin clasele a III-a sau a IV-a ale fostului învățământ secundar, era și așa o onoare mult prea mare ce se făcea unei discipline care, practic, nu-i era de niciun folos. Oare fără cunoașterea gramaticii, a formelor corecte de vorbire, domnii capitaliști nu-și puteau perfecta tot atât de bine afacerile lor fructuoase? Gramatica era pentru ei o « nobilă inutilitate » și nu merita de aceea să i se acorde prea multă importanță.

Instaurarea regimului de democrație populară în țara noastră a impus o schimbare și în acest domeniu. Cu apariția tezelor staliniste despre limbă s'a produs o cotitură radicală în programa și metoda de predare a limbilor în școală. Ca să-și poată comunica rezultatele activității lor, ca să poată lua cunoștință de bogatul izvor de lumină care țâșnește din tot mai multe cărți și periodice de știință și de literatură, puse la dispoziția lor de Partidul clasei muncitoare, masele poporului și-au dat seama că pentru aceasta au nevoie de o cunoaștere temeinică a limbii, de o studiere amănunțită a ei.

În această privință, școala are un rol important de îndeplinit. Referindu-se tocmai la această misiune de mare răspundere a școlii noastre, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvântarea rostită la Congresul Învățătorilor din R.P.R., a arătat că « Trebuie să se acorde o deosebită atenție studierii în școli a limbii române, făurită de popor prin eforturile a zeci de generații ». Sarcina cadrelor didactice de specialitate este tocmai aceea de a preda în așa fel, încât elevii lor să înțeleagă frumusețea și vigoarea limbii noastre, limbă bogată și în plină dezvoltare.

Cât de mare e rolul care îi revine școlii în studierea și însușirea limbii române, au arătat-o și cele două Sesiuni ale Academiei R.P.R., din Martie și Iulie 1951. Recunoscând succesele importante obținute după reforma învățământului din 1948 de învățământul limbii române în școlile din țara noastră, Hotărîrea Sesiunii lărgite a Secțiunii de Știința Limbii, Literatură și Arte a Academiei R.P.R. arată că, totuși, atât programele școlare, cât și manualele — inclusiv cele apărute după reforma învățământului — nu au ținut seamă de importanța gramaticii în predarea limbii, că morfologia a fost subestimată în favoarea sintaxei, și că dezvoltarea unor deprinderi ortografice la elevi a fost neglijată. Programele și manualele de limba română n'au legat studiul gramaticii de dezvoltarea gândirii elevilor, n'au ținut seama de principiul istorismului în tratarea fenomenelor de limbă. Programele și manualele n'au dat importanța cuvenită literaturii clasice românești, mijloc principal de îmbogățire a limbii elevilor. În redactarea programelor și manualelor, s'a ținut prea puțin seama de principiile pedagogice de bază în predarea limbii.

Hotărîrea sublinia de asemenea că, și în școlile pentru minoritățile naționale cu limba de predare maternă — în sutele de acest fel de școli create în R.P.R., datorită politicii naționale juste a Partidului și guvernului nostru — predarea limbii materne suferea în general de aceleași lipsuri ca și predarea limbii române în

școlile cu limba de predare română. Și, ceea ce apărea mai grav, era că în aceste școli nu se dăduse suficientă atenție problemei programelor, manualelor și metodicii de predare a limbii române, ca mijloc de comunicare și ca factor de unire a tuturor oamenilor muncii din patria noastră, în lupta lor pentru pace și socialism. Astfel, pentru școlile tuturor minorităților naționale exista un singur manual de limba română, ca și o singură programă comună; aceasta constituia o mare lipsă, care trebuia neapărat înlăturată prin întocmirea unor programe și manuale speciale, pentru fiecare minoritate națională în parte.

Ținând seama de aceste lipsuri și de propunerile Hotărârii Sesiunii lărgite a Secțiunii a VI-a a Academiei R.P.R., făcute în lumina genialei învățături staliniste despre limbă, Ministerul Învățământului Public a elaborat, pentru anul școlar 1952-1953, noi programe pentru studiul limbii române, atât pentru clasele I-a — a IV-a și a V-a — a VII-a, cât și pentru clasele a VIII-a — a IX-a pentru școlile cu limba de predare română, ca și pentru cele cu limba de predare a minorităților naționale.

Așa dar, în locul vagilor instrucțiuni din anii trecuți, cu privire la materialul ce trebuie să fie predat în anumite perioade în clasele a VIII-a — a XI-a, de astădată avem, ca și pentru primele clase, o adevărată programă școlară specială pentru studiul gramaticii. În clasele a VIII-a — a XI-a, prin urmare în clasele « mari » ale învățământului mediu, se studiază gramatica, se continuă, se aprofundează studiul limbii. Este evident un act pe care școala burgheză nici nu l-ar fi putut concepe. Prelungită cel mult până prin fosta clasă a IV-a secundară — ba, în anul 1942, fostul Minister al Culturii Naționale redusese programa analitică la gramatică, la clasele I-a — a III-a — cu un număr infim de ore săptămânal, predarea gramaticii, care se caracteriza pe atunci prin lipsă de sistematizare a materiei, prin lipsă de planificare și prin tratare idealistă și superficială a problemelor, însemna pentru elevul din școala burgheză doar o stavilă fără de rost, care trebuia cât mai repede înlăturată, în goana după diploma dela sfârșitul studiilor secundare. Numai punerea problemei eventualității prelungirii studiului gramaticii și în « cursul superior » al liceului ar fi stârnit protestele acelor care se complăceau în ignoranța lor crasă, în necunoașterea uneori a celor mai elementare reguli de scriere și pronunțare corectă. De aici, atâția absolvenți ai fostului învățământ secundar, atâția licențiați în . . . litere, chiar, care săvârșeau grosolane erori de construcții gramaticale, de ortografie, de punctuație. Bruma de cunoștințe de acest fel, pe care o căpătaseră până prin clasele a III-a — a IV-a secundară, o risipeau destul de repede pe drum, încât la capătul studiilor se trezeau niște adevărați . . . agramați.

În lumina învățaturii tovarășului Stalin despre limbă, noile programe pentru limba română prevăd sporirea în mod considerabil a numărului de ore pe săptămână la toate clasele. Programa și-a îmbogățit în mod apreciabil notele explicative introductive, devenind un îndreptar prețios pentru cadrele didactice de specialitate. Ele țin seama de geniile îndrumări staliniste. Programa din anii trecuți

pentru școlile elementare și medii prezenta o serie de lipsuri foarte mari. Ea oglindea stagnarea și confuzia teoretică din lingvistică, rezultat al tezelor antiștiințifice și nemarxiste ale lui N. I. Marr și ale discipolilor săi, care-și găsiseră și la noi adepți.

Ținând seama de vârsta elevilor, de capacitatea lor de a-și însuși treptat cunoștințele, programa claselor I-a — a IV-a prevede predarea de noțiuni elementare privind « capitolele de bază ale gramaticii limbii române: fonetica, morfologia (legată de lexic) și sintaxa », noțiuni necesare pentru a înțelege structura limbii, pentru a forma elevilor deprinderea de a vorbi și de a scrie corect.

Programa dă apoi indicații cu privire la analiza gramaticală, la construirea propozițiilor, la folosirea formelor gramaticale și la dobândirea deprinderilor de ortografie și punctuație. Materia din programă este repartizată în așa fel, încât elevii să-și poată însuși treptat noțiunile gramaticale și să-și desvolte deprinderile vorbirii și ale scrisului. Programă recomandă ca studierea noțiunilor gramaticale să fie strâns legată de predarea ortografiei și a punctuației. Pentru formarea unor deprinderi temeinice, se cere să se facă exerciții sistematice și să se repete cât mai des materialul învățat la gramatică și ortografie.

Programă atrage atenția că memorarea regulilor și definițiilor gramaticale nu trebuie să fie rezultatul unei învățături mecanice, ci că ea trebuie să se bazeze pe însușirea conștientă de către elevi a noțiunilor gramaticale, a legăturilor dintre ele și a regulilor gramaticale. Programă pentru clasele a V-a — a VII-a subliniază necesitatea legării în mod strâns a teoriei de practică, a stabilirii unei strânse relații între teorie și exercițiile practice. Ca lecțiile de gramatică să devină, în același timp, și lecții de dezvoltare a vorbirii, se arată că, urmând învățătura tovarășului Stalin, profesorul trebuie să dea elevilor noțiuni despre bogăția vocabularului limbii noastre, atât la lecțiile de limbă, cât și la cele de lectură literară, între care trebuie să existe o strânsă legătură. Fără a încărcă memoria elevilor cu date istorice inutile, profesorul va trebui totuși ca, odată cu explicarea felului cum s'a îmbogățit vocabularul de-a-lungul vremurilor, să arate legătura dintre procesul de dezvoltare a limbii și istoria poporului.

Predarea limbii române în clasele a VIII-a — a XI-a are ca sarcină repetarea și completarea celor mai importante cunoștințe de gramatică, însușite de elevi în clasele anterioare, și, de asemenea, fixarea și însușirea mai profundă a regulilor de ortografie și punctuație studiate. Totodată, în aceste clase se continuă munca de îmbogățire a vocabularului elevilor și de ridicare a cunoștințelor lor generale în domeniul limbii. Cursul de limba română din clasele superioare ale școlii medii se încheie cu capitolul « Cunoștințe generale despre limbă ». Acest capitol cuprinde principiile fundamentale ale învățăturii tovarășului Stalin asupra limbii, pe care trebuie să și le însușesc absolvenții școlilor medii. Studiul tezelor staliniste cu privire la limbă este absolut necesar pentru ca elevii să-și dea seama de importanța gramaticii pentru însușirea temeinică a limbii. Studiul acestor teze este, de asemenea, un minunat mijloc de a lupta împotriva formalismului în școală, care con-

stă în învățarea superficială, mecanică, fără o adâncă înțelegere a fenomenelor și în ruperea teoriei de practică.

Cuprinzând un număr mare de ore, dela clasa I-a până la clasa a XI-a, cum nici n'ar fi visat vreun pedagog devotat poporului în anii regimului burghezo-moșieresc, studiul limbii române devine astfel un instrument de educare a tineretului nostru studios, în spiritul luptei pentru pace, al dragostei nemărginite față de patria noastră, în spiritul internaționalismului proletar. Studiul limbii române devine astfel un instrument al educației comuniste a tinerei generații de viitori constructori ai socialismului în țara noastră.

În noile programe de limba română, învățătorul și profesorul de specialitate vor găsi un ajutor de preț în munca lor de a face cunoscute elevilor din școlile patriei noastre frumusețile limbii române, subtilitățile numeroase și atrăgătoare pe care le pot descoperi în studierea rațională a gramaticii, prin legarea continuă a teoriei de practică.

Programa însă nu e totul. Ea constituie doar un îndreptar. Rolul hotărîtor în justa ei aplicare, în extinderea și îmbogățirea conținutului ei cu noi și rodnice experiențe, îl au cadrele chemate să aplice programa. Acela căruia îi revine sarcina interpretării științifice și a aplicării juste a ceea ce programele și manualele oferă, este pedagogul.

« În orice școală — ne arată marele Lenin — lucrul cel mai important este orientarea ideologico-politică a lecțiilor. Prin ce se determină această orientare? În întregime și exclusiv prin compoziția lectorilor ». . . « Niciun control, niciun fel de programe, etc. nu sunt în stare să modifice această orientare a lecțiilor, care este determinată numai și numai de compoziția lectorilor ».

Iar lectorii vor putea face față exigențelor programei numai dacă în dragostea și devotamentul lor față de popor își vor însuși temeinic știința marxist-leninistă, învățătura stalinistă despre limbă, precum și bogata experiență a școlii sovietice.